

Ribe borgervæbning og politikorps

Af Keld Christensen.

Ribe Politikorps fejrer i år sit 100-års jubilæum, et beskedent jubilæum i en by af Ribes alder, men det er også kun i sin nuværende form, at korpset fylder 100 år. Korpset er en af de få bevarede af den senere middelalders borgervæbninger, den oprettedes i 1555, men den jydsk beskedenhed gør sig endnu engang gældende, og selvom der intet er til hinder for, at korpset netop i år kunne holde 400-års jubilæum, så nøjes man altså med at fejre 100-året for oprettelsen som politikorps i 1855.

Helt fra før den historiske tid har Ribe været en by af betydning, og gennem årene har det været nødvendigt med et forsvar, der i givet fald kunne aktiviseres med kort varsel. Som andre beboede steder var Ribe et isoleret sted, henvist til selv at løse sine problemer og at sikre sig mod overgreb såvel udefra som fra uheldige elementer indenfor byens eget område. Ret tidligt fandt man frem til en ordning, så byens våbenføre mænd deltog i vagten efter tur. Der holdtes af og til mønstring på torvet, hvor alle de mænd måtte møde, der af byens magistrat fik ordre dertil. Det har dog været tem-

melig tilfældigt, og sikkert afhængigt af magistratens energi, hvornår der mønstredes.

I Christian d. III's regeringstid har det nok skortet en del på energien, og kongen udstedte derfor den 9. september 1554 et brev, hvori det bestemtes, at der skulle holdes mønstring hvert år på onsdagen efter Jacobi Dag (1. maj). Dermed var forsvaret af landets byer kommet ind under organiserede former, og borgervæbningerne blev en kendsgerning.

Mønstringsregistre skulle indsendes til cancelliet, og endnu opbevares i Rigsarkivet registre fra de første år. Det er sandsynligt, at alle landets byer har fulgt disse bestemmelser, men nogle af registrene, deriblandt Ribes, er gået tabt, og for det første år 1555 findes kun bevaret for byerne Nykøbing S., Kalundborg, Slagelse, Kolding, Vejle, Høbro, Malmø, Falsterbo, Skanør, Ystad, Trelleborg, Simrishamn og Åhus. Fra 1556 findes derimod bevaret registre fra ialt 29 byer. De giver et interessant billede af datidens byers størrelse og betydning i forhold til hinanden. Malmø står flot i spidsen med 681 mand, og Ribe følger efter med 448 mand, og så tilføjes det endda i de gamle registre fra Ribe, at »disse efterskrevne Borgere ere gamle, alderaftige og en Part fattige Mænd, som ikke ere taxerede for nogen Rustning«, hvorefter der følger navnene på 84 personer. Den fulde styrke i Ribe må således have været på 532 mand, når man altså skrabede bunden. Videre kan nævnes efter størrelsesorden byerne Ålborg med 261 mand, Viborg med 239, Horsens med 237 og Ystad med 234, og så 23 byer mere med fra 179 helt ned til 43 mand.

Ved rustning skal sikkert forstås det, man i dag kalder udrustning, altså bevæbning, og ikke panser

og plade. Hver især måtte selv anskaffe sine våben, herfor tilføjelsen om de gamle og fattige, der ikke behøvede at gøre så meget ud af det.

Tyende, butikssvende og lignende skulle normalt ikke deltage i borgervæbningen, der mest talte byens egentlige borgere, som kun undtagelsesvis kunne lade sig repræsentere ved andre. Ligeledes kender man ikke i Ribe tilfælde, hvor en borger skulle stille mere end een mand, altså sig selv, og kvindelige familieoverhoveder var ikke pligtige at stille nogen mand til borgervæbningen. Disse forhold taget i betragtning kan det derefter anslås, at ca. halvdelen af byens voksne mandlige indbyggere skulle møde, og at byens samlede indbyggerantal på denne tid må have været ca. 5000.

Fra første færd var det hensigten, at det mønstrede mandskab skulle varetage byens eget forsvaret, men det kunne også udkommanderes til egentlig krigstjeneste til støtte for hæren. Det ser dog ud til, at borgervæbningen som regel er blevet hjemme, og i nogle tilfælde ligefrem beskedent er trådt i baggrunden, når der rigtig var krig, og soldaterne først havde taget sig af byen og bemandet dens forsvarsværker.

Borgervæbningens største opgave blev så en vagttjeneste i fredstid, hvor den skulle tage affære ved pludselige overfald, ildebrand og forbrydelser.

Mens pligten til at deltage i borgervæbningen påhvilede alle borgere uden persons anseelse, så har man åbenbart ikke altid været helt enige herom. I Ribe opstod der i 1583 en strid mellem borgerne og magistraten, hvis medlemmer mente sig berettiget til at være fritaget for tjeneste ved portvagten, torrevagten og andre, mindre eftertragtellesværdige vagter. Om udfaldet af denne strid

melder historien intet, men der har altså dengang været forskel på folk blandt borgerskabet i Ribe.

Flere gange har borgervæbningens monstringer haft et festligt præg, når højtstående personer besøgte byen. Generaler og prinser har inspiceret korpset. I 1598, da Christian IV besøgte Ribe, paraderede borgervæbningen på torvet til ære for majestæten, og ligeledes, da Frederik IV passerede byen den 14. juli 1712.

Gang på gang var Ribe garnisonsby. Skiftende regimenter lå i kortere eller længere tid i byen og prægede dens liv. Soldaterne var indkvarterede dels hos byens borgere, dels var nogle gårde ligefrem indrettet til kvarter for soldaterne.

Byens betydning som handels-, søfarts- og kongeby gjorde et effektivt forsvar nødvendigt, og omkring 1700 var den næsten blevet en regulær fæstningsby med hovedvagt på torvet, og mindre vagter rundt omkring ved indfaldsvejene, og på andre vigtige steder. Torvet var den lille firkantede plads, som endnu ligger mellem Porsborg, Hotel Dagmar, hvor byens præsident boede, Storegade og Stenbogade, der dengang fortsatte langs kirkegårdens østlige mur, omtrent hvor nu kanten af udgravningen er. Her på torvet stod hovedvagtsbygningen, byens Corp de garde, hvor vagtholdet holdt til. Her stod også kagen og træhesten; sidstnævnte var navnlig beregnet for soldaterne.

I foråret 1779 blev Ribe en ret betydelig garnisonsby. Slesvigske Regiment, hvis mandskab hovedsagelig var fra Ribe, Varde og Ringkøbing, blev flyttet »hjem« til dette område. Ribes garnison kom til at bestå af 2 genaderkompagnier og 4 mu-

sketerkompagnier med 35 underofficerer, 213 menige og 44 soldaterkoner, samt en husareskadron.

I 1785 forøgedes garnisonen med 4 musketerkompagnier, og den talte nu 47 korporaler, 335 menige og 95 soldaterkoner. Samtidig antog regimentet navnet Riberske Infanteriregiment og dermed øgedes byens anseelse yderligere. Ribe havde nu ikke blot en garnison, men også sit eget regiment, hvis regimentsfarve blev grøn, og soldaterne bar alle som deres regimentsmærke den grønne krave, der endnu i dag bæres af politikorpsets medlemmer.

Kortegaren, som vagtbygningen på torvet kaldtes, var nu til stadighed besat af en styrke på 1 løjtnant, 2 underofficerer, 1 tambour, 1 piber og 30 menige. Under alt dette var borgervæbningen helt trådt i baggrunden, og dens opgave overtaget af militæret, der sørgede for ordenens opretholdelse, og f. eks. på markedsdage og festdage udsendte særlige patruljer til de travle pladser i byen. Borgervæbningen ophørte helt at fungere, og fanen blev opbevaret på rådhuset, hvorfra den senere er forsvundet.

Denne fornemme tilværelse som militærby af format varede dog ikke længe. I 1790 brød regimentet pludselig op, og nu fulgte en række år med stadig skiftende tropper, der ofte var udenlandske. I denne periode prøvede Ribe at have et spansk dragonregiment, senere franske og endelig russiske soldater.

Ind imellem passede borgervæbningen lidt vagt-tjeneste, men organisationen var meget løs, og det har nok knebet en del igen at vænne borgerne til pligterne.

I 1801 skulle det være alvor, og borgervæbnin-

gen genoprettedes med kaptajn *v. Mylford* som chef, 3 løjtnanter og 203 menige.

Uniformen blev grøn, mens officererne til gala bar gule bukser og røde frakker. Senere, i 1831,

Officer af Ribe borgervæbning
på Frederik VI's tid.

blev uniformen mørkeblå med røde kraver og opslag. Stiftamtmand *Molke* forærede korpset en ny, grøn silkefane, den samme, som nu findes i Rådhusmusæet.

Det blev nu så som så med alvoren, og det var ikke store opgaver, borgervæbningen løste i denne periode. Tiden var også ved at løbe fra det gamle korps. Ganske interessant er det, at korpset gennem disse 300 år tilsyneladende er trådt i baggrunden, når krig gik over landet, og byen var besat af soldater. Et forhold, der egentlig hører den tid til, eftersom det må have været borgervæbningens opgave netop i fredstid at værne byen mod mindre farer som overfald og ildebrande, samt at forrette en art polititjeneste. Derfor ser det også ret naturligt ud, at der efter ufredstider, hvor vel landets hær har tæret stærkt på borgervæbningens mandskab samtidig med, at den overtog dens opgaver, måtte komme tider med genopbygning af det borgerlige korps.

Efter krigen i 1848—50 var borgervæbningen i Ribe i realiteten ophørt at fungere, og i trit med tidens udvikling er der opstået en trang til en rekonstruktion og modernisering. Ved en resolution af 26. oktober 1853 bestemtes det da, at Ribe Købstads Borgervæbning skulle ophæves, og der skulle oprettes et brand- og politikorps, hvis mandskab skulle rekrutteres af den hidtidige borgervæbning og af byens brandkorps.

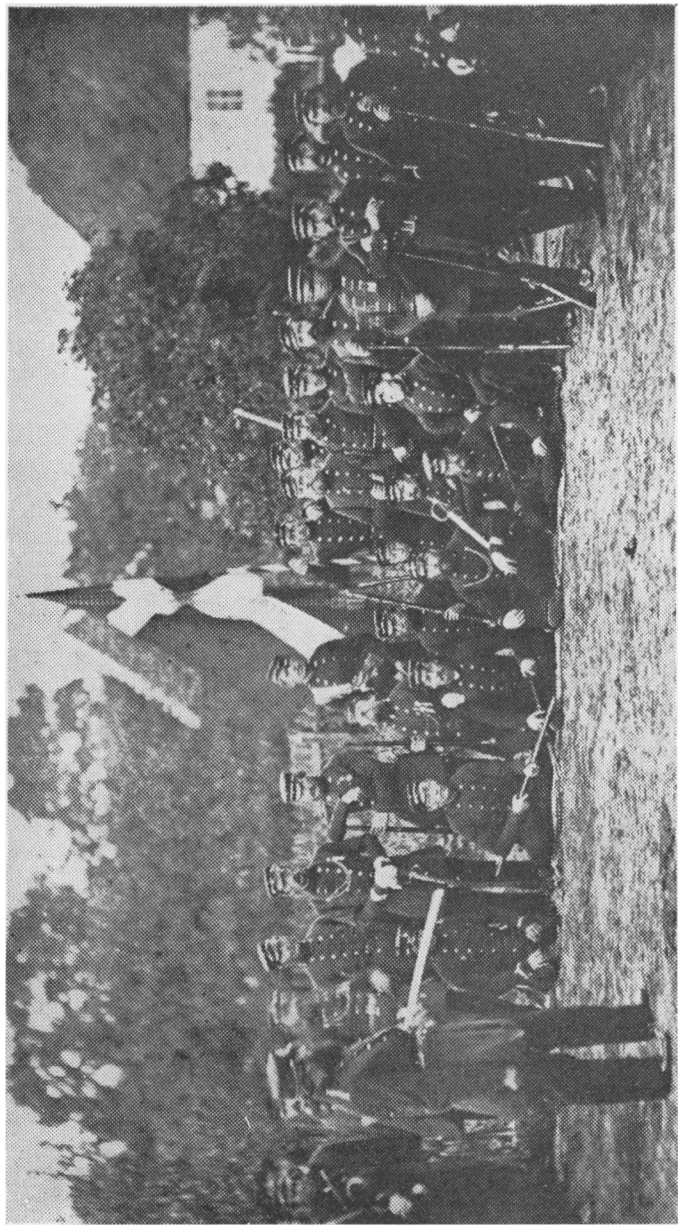
Justitsminister *Simony* udstedte den 31. oktober 1855 et »Reglement for Ribe Købstads Brand- og Politi-Corps«, der hermed var oprettet som en moderniseret afløser af den gamle borgervæbning. Det hedder i § 2 i dette reglement, hvoraf kun eet eksemplar er bevaret: »Alle Byens mandlige Indvaanere, som have opnaaet 18 Aars Alderen, ere pligtige til at tjene ved Brand- og Politicorpsset, forsaavidt de ikke i Henhold til de gjældende almindelige Bestemmelser ere fritaget herfor. . . .«

Styrken i politikorpset fastsattes til 1 secondløjtnant, 1 commandersergent, 2 underofficerer, 25 mand og 1 tambour, og korpset underlagdes byens politimester. Uniformen blev mørkeblå våbenfrakke med grøn klædes omklapning på kraven og 2 rader gule knapper, mørkeblå benklæder og patrontaske i sort bandoler. Huen mørkeblå klæde med rød kant. Officeren fik hue med guldsnor og nationalkokarde, sabel og distinktioner som i den nedlagte borgervæbning. Mandskabet bevæbnedes med gevær og bajonet. Med mindre ændringer i snittet er det den samme uniform, der benyttes endnu i dag, og det kan være interessant at se, at man her har bevaret et minde fra Ribes store tid som garnisonsby, idet det gamle Riberske Regiments farve, det grønne spejl, stadig bæres på politikorpsets uniformer.

Brand- og Politikorpsets 2 afdelinger beholdt i en årrække den fælles ledelse »Brandretten«, der bestod af politimesteren, kaptajnen, premierløjtnanten for brandkorpset og løjtnanten for politikorpset, men allerede i 1892 udstedtes en »Vedtægt for Ribe Kjøbstads Brandvæsen«, og 10 år senere fulgte den nye »Instruks for Ribe Kjøbstads Politikorps«, hvorved korpset igen er udskilt fra brandvæsenet som et selvstændigt korps med politimesteren som øverste chef. Løjtnanten benævnes nu korpsløjtnant, opgaverne er igen som hos den gamle borgervæbning at hjælpe til med opretholdelse af ro og orden ved ildebrand og i andre tilfælde, som politimesteren måtte bestemme.

I denne skikkelse har Ribe Politikorps været meget aktivt, og i endnu højere grad end tidligere har korpset med ildhu påtaget sig endog store opgaver. En af korpsets bedst kendte løjtnanter,

Ribe politikorps, ca. 1870. I forgrunden korpssløjtnanten med fuldsæk, gæstgiver H. P. Rosenbom, indehaver af værtshuset »Sælhunden« på Skibbroen.

gymnastiklærer *Stockholm Simonsen* (1890—1906) formåede at genskabe den gamle stolte korpsånd. I overensstemmelse med de ældste bestemmelser for borgervæbningen holdtes hvert år udrykninger,

Korpsløjtnant, borgmester
L. C. Nielsen.

en med skydning, en anden til holmene vest for Ribe.

Desværre er alle optegnelser fra korpsets virksomhed fra 1855 til 1890 gået tabt, men siden da er det muligt ganske nøje at følge begivenhederne. At det ikke altid er gået uden episoder, er forståeligt, og således kom det ved en sammenkomst efter skydningen i 1909, hvor korpsløjtnant, købmand *Henrik Jensen* udbragte det traditionelle Leve for

kongen, til en demonstration, som gav anledning til en række debatter i korpset og i byrådet; korpset knagede i sine sammenføjninger, og skønt det en overgang så stærkt ud til, at en ophævelse var løsningen på problemerne, lykkedes det at holde sammen, og tydeligt styrket gik politikorpset ud af vanskelighederne.

I 1915 og årene derefter havde hæren igen bud efter mange af korpsets medlemmer, og korpset førte en stille tilværelse. I 1920 rekonstrueredes politikorpset under korpsløjtnant *H. A. Bojsen* (1910—1920) og med stærk tilslutning fra byens borgere. Desværre fik løjtnant Bojsen ikke lejlighed til at se resultatet af sit arbejde, da han døde den 8. november samme år.

Året efter udnævnte byrådet efter enstemmig indstilling fra korpset og anbefaling af politimesteren grosserer *L. C. Nielsen* til korpsløjtnant. Igen blomstrede sammenholdet i det traditionsrige gamle korps, og med ganske enkelte, mindre ændringer har man stadig bibeholdt de gamle traditioner med udrykninger, skydninger og parader på torvet.

I overensstemmelse med de gamle traditioner fra borgervæbningens første tid anser korpset det stadig som sin opgave at medvirke til ordenens opretholdelse ved store fester og iøvrigt, når politimesteren beordrer det. Under besættelsen 1940-45 deltog korpset i politiets vagttjeneste. Ved bispestolens 1000 års jubilæum i 1948 trådte korpset igen til, og nu sidst ved tulipanfesterne har korpset suppleret politiet og gjort god fyldest.

Den gamle dannebrogsfane, som endnu vajer over korpset ved dets udrykninger, er i 1867 skænket af Ribe Byråd, der igennem alle årene har af-

holdt korpsets udgifter gennem årlige tilskud. Pligten til at stå i korpset ophævedes i slutningen af det 19. århundrede, men medlemsskabet, der nu for så vidt er frivilligt, afgøres dog i hvert enkelt tilfælde ved en korpssbeslutning. Da i 1938 forbudet mod de

Politikorpset på march forbi Ribe Domkirke.

private korps gennemførtes, fik Ribe Politikorps af justitsministeriet tilladelse til at fortsætte sin virksomhed som hidtil, og byrådet vedtog fortsat at yde bidrag til afholdelse af udgifterne ved korpsets opretholdelse.

Foruden Ribe Politikorps er i Jylland kun bevaret Fredericia med ca. 30 mand under premierløjtnant, isenkræmmer Johs. Moltrup. På Fyn Assens med ca. 25 mand under løjtnant Martin Hansen og på Sjælland Præstø med 12—14 mand under løjtnant Niels Engelbrecht. Korpset i Præstø har dog ikke været aktivt i en årrække.

Ribe Politikorps har forstået at holde korpssånden

og de gamle traditioner i ære, også i vore dage, hvilket ikke mindst skyldes korpsets løjtnant, borgmester L. C. Nielsen.

Foruden at være til nytte for politiet på Ribes »store«
dage, hvor man uden dette korps måtte have udenbys politifolk til hjælp, er det et levende minde om Ribes storhedstid, og ved de årlige udrykninger og parader er det altid sikker på stor opmærksomhed, såvel fra byens egne borgere som fra turister.
